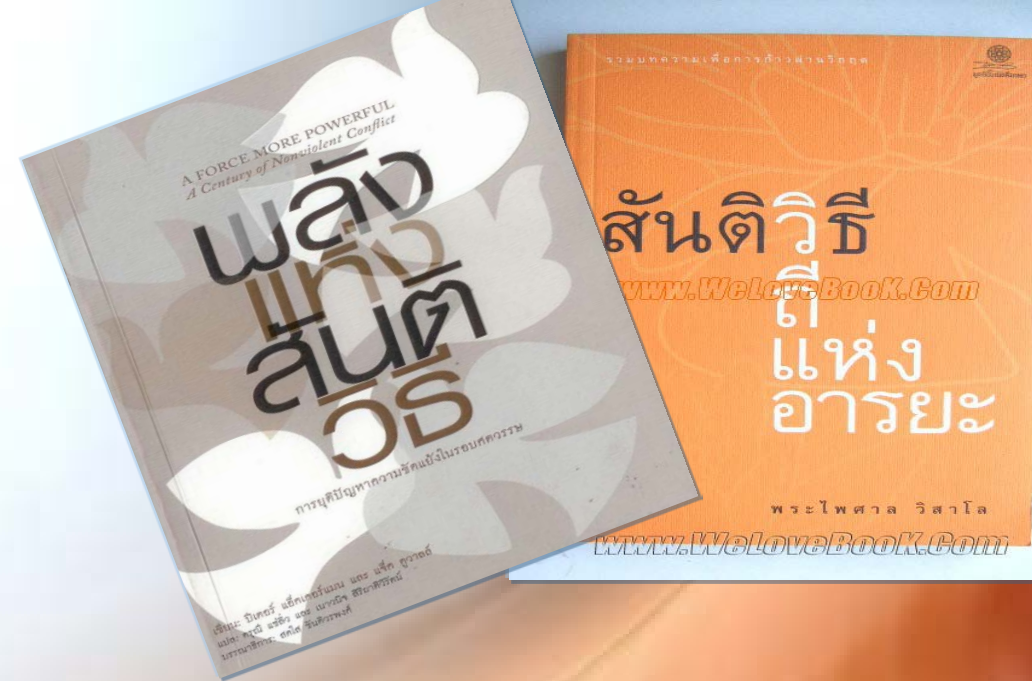

สรรนิพนธ์ *สุนทร* วิชาด้วย
สมานฉันท์
และ
สันติวิธี

รวบรวมและเรียบเรียงโดย
กวีวงศ์

สันติวิธีกับสังคมอุดมศึกษา

โดย พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ

ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล
สถาบันพระปกเกล้า

สไตล์ต่าง ๆ ของการจัดการความขัดแย้ง

วิธีจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่เหมาะสมกับสังคมไทยจากสไตล์ต่าง ๆ ของแต่ละคน

1. สไตล์นกหัวขวาน: เป็นคนเสียงดัง วัลัยทัศน์แคบ มองแต่มุมมองตัวเอง ชอบเผชิญหน้าและต้องชนะเสมอ ชอบพูด ต้องการความเคารพ ไม่สนใจรอบข้าง กลัวการเสียหน้า

ผลกระทบ คือความขัดแย้งจะถูกยกระดับ เพราะไม่ฟังใคร ถ้าไปเจอกับคนประเภทนี้ ให้โอกาสเขาพูด โดยที่เราเองก็ต้องมีจุดยืนที่มั่นคง อธิบายความเห็นของเราให้ชัด

2. สไตล์นกแขกเต้า : เป็นมิตร พูดเก่ง ชอบพูด ยอมทุกคน มองทุกอย่างไม่เป็นปัญหา ไม่ชอบการเผชิญหน้า

ผลกระทบ คือไม่มีจุดยืน เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ไม่มีคนเคารพนับถือ ไม่มีอำนาจ ถ้าไปเจอกับคนประเภทนี้ ต้องสื่อสารอย่างเสนอทางออกเร็วไป ให้ยึดหลักความเป็นจริง

3. สไตล์นกยูง : มีสติปัญญา สื่อสารเก่ง ชอบเสวนา ชอบพูดไปเรื่อย ไม่จบ

ผลกระทบ คือหาข้อสรุปได้ช้า คู่สนทนาจะรู้สึกว่าเป็นเบี้ยล่าง โดนดูถูก และถูกหลอก ถ้าไปเจอกับคนประเภทนี้ ต้องพูดตรง ไม่รอให้เขาเริ่มเรื่องคุยเพราะเป็นประเภทพูดไปเรื่อย เสนอกรอบของกระบวนการพูดคุยให้ชัดเจน

สไตล์ต่าง ๆ ของการจัดการความขัดแย้ง

วิธีจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่เหมาะสมกับสังคมไทยจากสไตล์ต่าง ๆ ของแต่ละคน

4. สไตล์นักระจอกเทศ : หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง หนีปัญหา ถอยห่างจากปัญหา ปฏิเสธการรับรู้ปัญหา

ผลกระทบ คือไม่มีใครเคารพ ไม่เกิดความสัมพันธ์ ถ้าไปเจอคนประเภทนี้ อย่าทำให้ตกใจ ต้องค่อย ๆ พูด ค่อย ๆ รับรู้ คอยให้กำลังใจ อย่าทำให้รู้สึกเสียหน้า

5. สไตล์นักรบ : คิดเร็ว ใจร้อน เปลี่ยนจุดยืนตลอด พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนตลอด ได้อย่างเสียอย่าง

ผลกระทบ คืออีกฝ่ายจะคิดว่าคนประเภทนี้ไม่จริงใจ เนื่องจากเขาไม่ฟัง อยากแต่จะให้งานจบเร็ว ถ้าเจอคนประเภทนี้ต้องรวดเร็ว หันคนประเภทนี้ เสนอทางเลือกต่าง ๆ ที่ต้องการ

บอกไม่ได้ว่าสไตล์ไหนดีกว่า แต่ต้องรู้ว่าจะใช้สไตล์ไหนกับเหตุการณ์ในขณะนั้น สังคมไทยอาจมีสไตล์อื่น ๆ อีกมากมายที่จะใช้จัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ความสัมพันธ์ระหว่างคน ไม่สามารถยึดวิธีใดวิธีหนึ่งมาจัดการได้ เพราะอีกฝ่ายก็มีวิธีของเขาเช่นกัน ต้องมองให้ออกว่าอีกฝ่ายเป็นแบบใด ไม่ยึดวิธีตายตัว ต้องยอมรับว่าคนต่างกัน ใช้วิธีในการแก้ไขความขัดแย้งที่ต่างกัน ต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ เพราะเป้าหมายสูงสุดคือการหาทางออกโดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งอาจเป็นวิธีที่เราไม่ชอบและคิดว่าเป็นวิธีที่ถูกต้องโดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์เพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้น

- ความขัดแย้งเกิดขึ้นในระดับใดหรือพื้นที่ใด ต้องใช้ความพยายามในการแก้ปัญหา
- สันติวิธี เป็นคำตอบมิใช่ทางเลือก
- ส่วนวิธีการว่าจะทำอย่างไรที่จะสามารถแก้ปัญหาคความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง คือ การใช้แนวทางสันติวิธี
- เป็นการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรง
- สันติวิธีไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิต
- ผู้ที่ใช้แนวทางนี้ต้องอาศัยความอดทนและกล้าหาญ

สันติวิธี

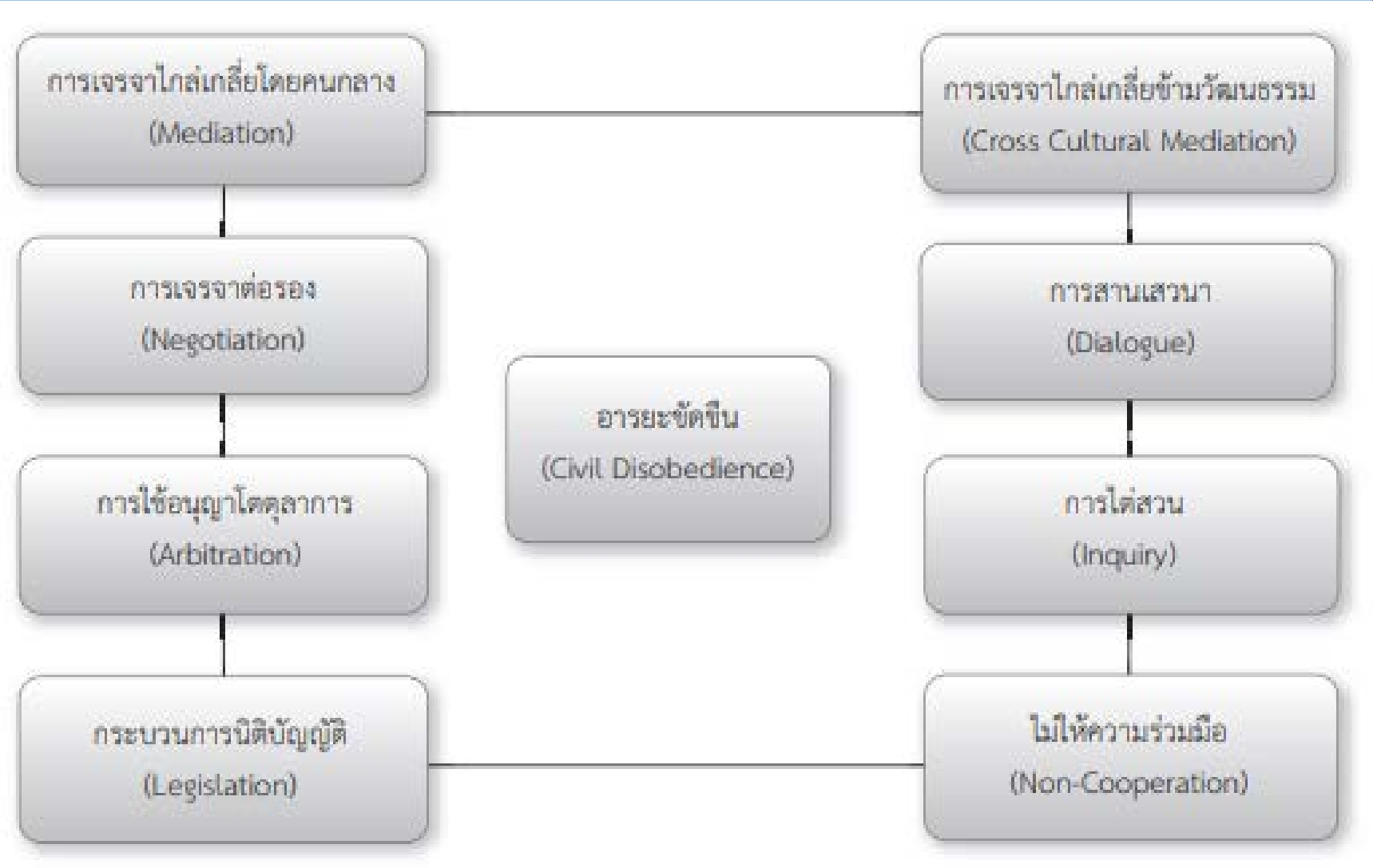
- สันติวิธี คือแนวคิดหนึ่งที่ว่า มนุษย์นั้นมีเหตุผล สามารถเข้าใจ เห็นอกเห็นใจและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติได้
- การแก้ไขความขัดแย้ง หมายถึง การตอบโต้หรือตอบสนองในสถานการณ์ ความขัดแย้งหนึ่งๆ
- การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี หมายถึง การแก้ไขความ ขัดแย้งโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง ปราศจากอคติ มีเพียงแต่ความกล้า ความร่วมมือ และการมุ่งสร้าง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน
- การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี เป็นการแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution) และการเปลี่ยนรูปความ ขัดแย้งไปเป็นรูปแบบอื่น (Transformation)
- การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีจึงเป็นวิธีการหรือแนวทางหนึ่งที่ดีที่สุด (Best Alternative) ในการแสวงหา ทางออกร่วมกัน โดยการหาทางออกร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง

หลักคิดของสันติวิธี (Non-Violence Concepts)

- 1) ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง
- 2) มุ่งที่ตัวปัญหา ไม่ใช่ที่ตัวบุคคล เป็นการแยก (ปัญหา) ออกจาก (ตัวบุคคล)
- 3) สร้างความสัมพันธ์อันดี บนพื้นฐานความไว้วางใจต่อกัน (Trust)
- 4) ไม่มุ่งเอาชนะกัน แต่สร้างความร่วมมือกัน
- 5) ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย
- 6) มองทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน
- 7) เน้นทั้งเหตุผลและความรู้สึก
- 8) กล้าและสร้างสรรค์

รูปแบบการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี (Non-Violence Approaches)

แนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการเจรจา
Negotiation Concepts

	การเจรจาเพื่อเอาชนะฝ่ายเดียว Distributive Negotiation	การเจรจาเพื่อบรรลุผลร่วมกัน Integration Negotiation
<p>การสนทนาระหว่าง 2 ฝ่ายขึ้นไป เพื่อนำไปสู่ข้อตกลงร่วมในประเด็นที่ขัดแย้งกัน</p> <p>A Dialogue between 2 or more parties to achieve abinding agreement on a contested issue.</p>	การต่อรองที่จุดยืน “Positional bargaining”	การเจรจาที่วางอยู่บนฐานของจุดสนใจ + หลักการ “Interest -base” + “principle base” negotiation
	ชนะ – แพ้ win - lose	ชนะ – ชนะ win – win
	<ul style="list-style-type: none"> ● กอบโกยให้ได้มากที่สุด Maximize your gain ● บิดเบือนการรับรู้ของฝ่ายตรงข้าม Manipulate the perception of the other side ● ค้นหาจุดที่ยอมไม่ได้ของฝ่ายตรงข้าม Discover the other side’s resistance points ● ยอมถอยทางยุทธศาสตร์ Make strategic concessions 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความแตกต่าง + ความเหมือน Differences + Commonalities ● ความจำเป็นพื้นฐาน + จุดสนใจ vs จุดยืน Needs + interests vs. positions ● หยิบยกความต้องการของทุกฝ่าย Address, needs of all parties ● สร้าง “ทางเลือกต่าง” เพื่อให้ได้รับทั้งสองฝ่าย Invent options for mutual gain ● ใช้หลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเป็นกลางเพื่อยุติความขัดแย้ง Use object criteria for settlement

ที่มา: Samatcha Nilpat and Rungrawee Chalernsripinyorat (2014)

การจัดการความขัดแย้งแบบเดิมๆ

จากความขัดแย้งเกี่ยวกับเขื่อนปากมูล ปี พ.ศ. 2535 ความขัดแย้งเกี่ยวกับท่อก๊าซยาดานา ปี พ.ศ. 2540 และความขัดแย้งเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก ปี พ.ศ. 2542 จากตัวอย่างทั้งสามนี้เห็นได้ว่าช่วงแรก ๆ ของการเริ่มพยายามจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีได้ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น

1. การพยายามของบางกลุ่มที่จะไม่เปลี่ยนแปลงและจะใช้วิธีเดิม ๆ ที่อิงกับอำนาจ การให้คุณให้โทษ
2. ไม่มีการสอบถามว่าไม่เห็นด้วยเนื่องจากอะไร ฝ่ายรัฐไม่เชื่อว่าสามารถเรียนรู้จากคนอื่นระดับชาวบ้านได้
3. ทางการ รวมทั้งหน่วยงานทางวิชาการคิดว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพราะขาดทักษะการจัดการบางอย่าง โดยคิดว่าเป็นความรู้สากลอย่างหนึ่ง จึงแก้ปัญหาโดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาสอน
4. การพูดคุยกันไม่ได้ดำเนินการด้วยความไวใจกัน แต่จะระแวงกันตลอดเวลา
5. ยังนิยมใช้เทคนิคการประชาสัมพันธ์ให้ฝ่ายตัวเองดูว่าชอบธรรม พร้อมกับข่มขู่อีกฝ่าย แทนที่จะพยายามหาทางออกร่วมกัน

ลักษณะของการจัดการความขัดแย้ง มี 3 ลักษณะ:

1. Conflict Resolution (Peacemaking) เป็นการลดความขัดแย้งหรือความรุนแรงชั่วคราว ใช้กับเรื่องเฉพาะ เช่น เรื่อง เศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และการเจรจาเพื่อระงับปัญหาที่จะเกิดขึ้นเฉพาะหน้า ตัวอย่างเช่น
  - การเจรจาไกล่เกลี่ย (Negotiation) เพื่อหลีกเลี่ยงการหยุดงาน
  - การพูดคุยเพื่อสันติภาพ (Peace Talks) เช่น การหยุดยิงในพื้นที่บางพื้นที่เป็นเวลา 3 เดือน
2. Conflict Management (Peace Keeping) ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาแต่เป็นการจัดการความรุนแรงให้อยู่ในกรอบที่พอรับได้ ไม่ไปกระทบกับเรื่องอื่น ๆ มากเกินไป เช่น การจัดการความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ หรือต่างประเทศที่มีความรุนแรง ให้มีการสูญเสียที่น้อยลง เพราะเชื่อว่าความกดดันทางสังคมจะลดน้อยลงตามความสูญเสียที่ลดลงที่สังคมพอรับได้
3. Conflict Transformation (Peace Building) เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด ต้องเข้าใจสาเหตุเบื้องหลังของความโกรธที่มีอยู่ เบื้องหลังความขัดแย้งและความรุนแรง และไปแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ เราอาจจะพูดเป็นรวม ๆ ได้ว่าเราอยากให้สันติวัฒนธรรมเกิดขึ้น แล้วสันติวัฒนธรรมจะกระจายออกเอง สิ่งที่ต้องทำเพื่อจะลดความโกรธ ความขัดแย้ง

สันติวัฒนธรรม (Culture of Peace) หัวใจของการจัดการความขัดแย้ง

- 1. ให้ความเคารพทุกคนเท่ากัน :** สังคมไทยค่อนข้างหายาก เช่น คนจน ชาวเขา เนื่องจากเป็นสังคมที่เคยมีการแบ่งแยกฐานะด้วยกฎหมายมาช้านาน และเพราะเราไม่ให้ความเคารพคนอื่นจึงทำให้เราไม่รับฟังความคิดเห็นคนอื่นด้วย ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งที่ไม่สามารถแก้ไขได้
- 2. รู้ลึกการเอาใจเขามาใส่ใจเรา :** เป็นสิ่งที่เรานิยมใช้ในวงแคบ เช่น เพื่อนฝูง แต่จริง ๆ การเอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เราเข้าใจได้ว่าทำไมอีกฝ่ายถึงโกรธ ไม่พอใจ เพราะถ้าเราไม่เข้าใจว่าเขาโกรธเพราะอะไร เราจะไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ เช่น รัฐบาลที่คิดเอาเองเกี่ยวกับภาคใต้ แต่ไม่ลงไปสอบถามว่าจริง ๆ แล้วความต้องการของเขาคืออะไรจนท้ายที่สุดปัญหามันเลยจุดที่เขาจะพูดได้ไปแล้ว
- 3. รู้จักการให้อภัย :** ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องพยายามเข้าใจกัน ไม่ใช่ยึดว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิด
- 4. อยู่ร่วมกันอย่างสันติ :** คือการร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยการพูดคุยกันและใช้เหตุผลสาธารณะ ในสังคมต้องมีการสร้างเหตุผลร่วมกันเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ ปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้ ถ้าเราไม่รู้จักเคารพผู้อื่น

สังคมไทยมีเหตุผลการผลของตัวเอง

จำเป็นต้องมีเหตุผลสาธารณะเป็นเหตุผลร่วมที่ใช้ในการพูดคุย

- เกิดจากการเห็นการถกเถียงในรัฐสภา เป็นสถานที่ที่ใช้ในการพัฒนาเหตุผลร่วม เช่น การใช้งบประมาณต่าง ๆ โดยไม่อ้างเหตุผลของตัวเอง (ชุดเหตุผลเฉพาะ)
- การให้เหตุผลของฝ่ายบริหารในการปกป้องงบประมาณต่อรัฐสภา หรือเสนอนโยบายต่อประชาชน ต้องอธิบายว่าทำไมต้องใช้นโยบายนี้ ใช้บยั้งไง สำคัญอย่างไร
- เหตุผลของผู้พิพากษาในการตัดสินคดี ผู้พิพากษาก็ให้เหตุผล ซึ่งเหตุผลของผู้พิพากษาลังคมรับทราบ แต่สำหรับประเทศไทยมีกฎอยู่ว่า ห้ามวิพากษ์วิจารณ์การให้เหตุผลของศาล ส่งผลให้ไม่ก่อให้เกิดการเห็นการใช้เหตุผลของฝ่ายตุลาการ

สันติวัฒนธรรม มีโอกาสเกิดขึ้นในสังคมไทยได้หรือไม่?

- เกิดขึ้นได้หากเห็นคุณค่าของทุกคนเท่ากัน
- ไม่มองเขาต่างไปจากเรา
- ไม่มองเขาในฐานะที่ต่ำกว่าเรา เพราะถ้าเรามองเขาต่ำกว่าเรา เราจะไม่ฟังความเห็นของเขา

ลักษณะของการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

- คนที่มีอำนาจน้อยไม่พอใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่อยากจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
- ปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม โดยความหมายนี้ของสันติวิธีคือ การไม่จับอาวุธขึ้นมาสู้ เราจะต้องไม่สับสนระหว่างสันติวิธีในฐานะการจัดการความขัดแย้งที่เป็นอยู่โดยสันติวิธี และการเรียกร้องความเป็นธรรมโดยสันติวิธี เช่น การชุมนุมทั้งหลาย ซึ่งก็คือการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีของคนที่มีมองความขัดแย้งว่ากำลังถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรม และสิ่งนี้คือสันติวิธีในบริบทของประชาชนที่ต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมโดยสันติวิธี

การไม่ทำตามกฎหมาย ถือเป็นสันตวิธีหรือไม่

- การเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่คิดว่าไม่เป็นธรรม เช่น การชุมนุมปิดการจราจร เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องความไม่เท่าเทียมในเรื่องอื่น
- Civil Disobedience การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม มี 3 ระดับ ในแต่ละระดับ มีความหมายต่างกัน ดังนี้
  1. **Civil Law กฎหมายแพ่ง** ถ้าเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายแพ่ง (ดื้อแพ่ง เป็นวิธีการแสดงออกของประชาสังคมต่อกฎหมายแพ่ง)
  2. **Civil ในแง่ของการเป็นคนมีวัฒนธรรม** (ประท้วงแบบอารยะธรรม อารยะชัดเจน)
  3. **Civil ในฐานะประชาสังคม (Civilian)** ราชการจะไม่ทำอย่างนี้ ไม่สามารถดื้อแพ่งตนเองได้ เนื่องจากในกรณีนี้เรากำลังประท้วงกฎหมายของรัฐ การทำผิดกฎหมายเพื่อความเป็นธรรม ไม่สามารถทำได้ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ทำในฐานะประชาชน

การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

- **เรียกว่าเป็นสันติวิธีเพราะว่า** ยอมรับโทษที่ตามมา เป็นการทำผิดเพื่อส่วนรวมที่ทำลงไปพร้อมที่จะรับโทษที่ตามมา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรมในการปกครอง เพราะเชื่อว่าวิธีนี้ดีต่อสังคม เป็นการให้ความรู้แก่สังคมว่าสิ่งที่เป็นอยู่คือความไม่เป็นธรรมจึงต้องออกมาชุมนุมประท้วง ไม่ใช่เป็นเพียงการก่อกวนในทางลบ เนื่องจากกฎหมายบางอย่างจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ก็ด้วยการกดดันของประชาชน เช่น การเหยียดเพศ การเหยียดเชื้อชาติ การเหยียดสีผิว ในบางประเทศที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นกฎหมายหลักของประเทศนั้น ๆ รวมไปถึงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย
- **การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีโดยไม่ใช้ความรุนแรง** สำหรับสังคมไทยต้องขยายความเพิ่มเติมที่มากกว่าความรุนแรงทางกาย เช่น ล้อเลียนในสิ่งนี้อีกฝ่ายให้ความเคารพ ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกเจ็บใจ ต้องให้เกียรติกันและกัน

สันติวิธี กับ ประชาธิปไตย (The Democratic-Peace)

- สังคมประชาธิปไตยจะจัดการความขัดแย้งในสังคมตัวเอง และกับประเทศประชาธิปไตยอื่นโดยใช้สันติวิธีได้ดีกว่า จากข้อมูลโลกย้อนหลัง 100 ปี นักวิชาการบางคนเชื่อว่าสมมติฐานดังกล่าวมีข้อมูลยืนยันมากกว่าทุกสมมติฐานใด ๆ ในสังคมศาสตร์ว่าน่าเชื่อถือสูงสุด เนื่องจากในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีอำนาจมีสิทธิที่จะออกเสียงเพื่อยับยั้งนโยบายของรัฐได้ เพราะไม่มีใครอยากให้เกิดการสูญเสียชีวิตในครอบครัวตนเอง เช่น การทำสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและเวียดนาม
- ภายในประเทศก็เช่นกันกลไกต่าง ๆ ในสันติวิธี เป็นกลไกของสังคมประชาธิปไตย เราเรียกร้องสังคมประชาธิปไตยเนื่องจากสันติวิธีและประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กันไป

๑

วงจรความขัดแย้ง

การป้องกันและวิเคราะห์
ความขัดแย้ง

๒

การจัดการความขัดแย้ง

การสื่อสารที่ดี
สร้างการมีส่วนร่วม
การเป็นหุ้นส่วน
แผนที่ความขัดแย้ง
วัฏจักรความขัดแย้ง
รู้สาเหตุความขัดแย้ง
การสานเสวนา

การอำนวยความสะดวก
การเจรจาต่อรอง
การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง
การอนุญาโตตุลาการ
การมีส่วนร่วม
กระบวนการยุติธรรม

๓

การปรองดองสู่สันติ

การฟื้นฟูสันติ
การขอโทษ
การให้อภัย

ประเภทของความขัดแย้ง

ปรัชญาความเชื่อไม่ตรงกัน
ค่านิยมต่างกัน
ประสบการณ์
พื้นฐานการศึกษา
วัฒนธรรม ประเพณีต่างกัน

การแย่งชิงอำนาจ
ความไม่เท่าเทียมกัน
ความไม่ยุติธรรม
กฎหมาย
การปกครอง

ยากต่อการเจรจา

ค่านิยม

โครงสร้าง

ข้อมูลน้อย
ผิดพลาด
แปลข้อมูลไม่ตรงกันความ
แตกต่างกันในการเก็บและศึกษา

ความสัมพันธ์

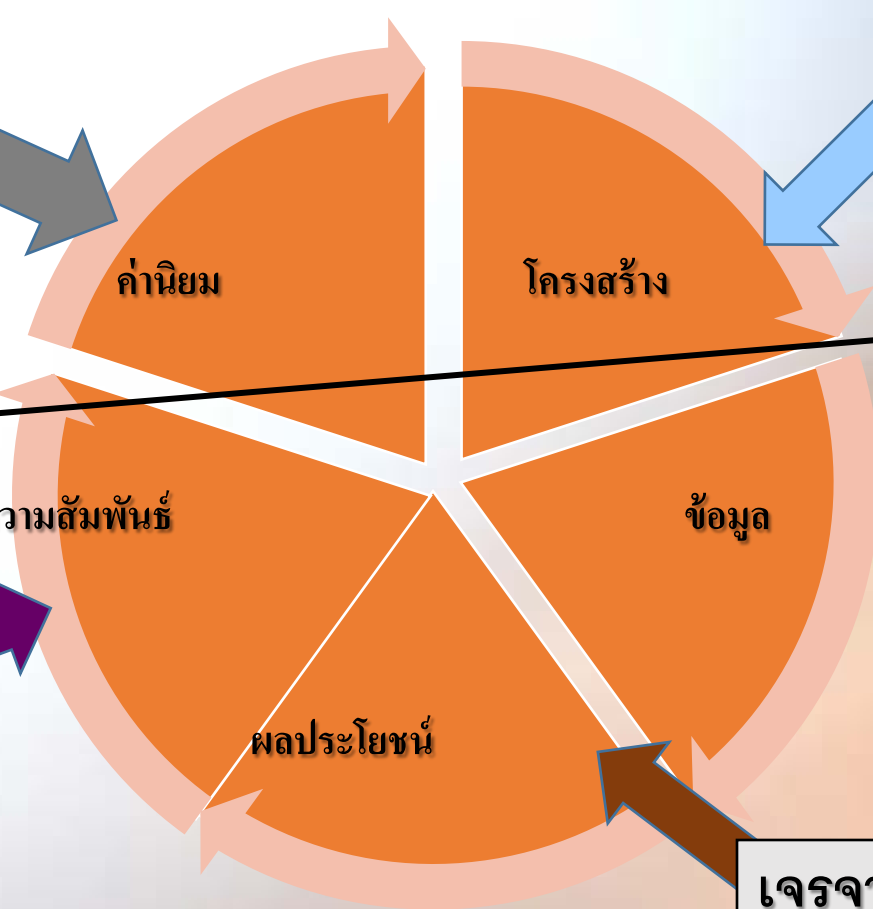
ข้อมูล

อารมณ์ที่รุนแรง
การรับรู้คลาดเคลื่อน
สื่อสาร
ทัศนคติตายตัว
ประพฤติกึ่งลบ

แย่งชิงผลประโยชน์
เงินทอง
ทรัพยากร
ความเชื่อ
ความยุติธรรม
วิธีการ

เจรจาได้

www.elifesara.com

พระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวันที่ “วันพี” ๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๖

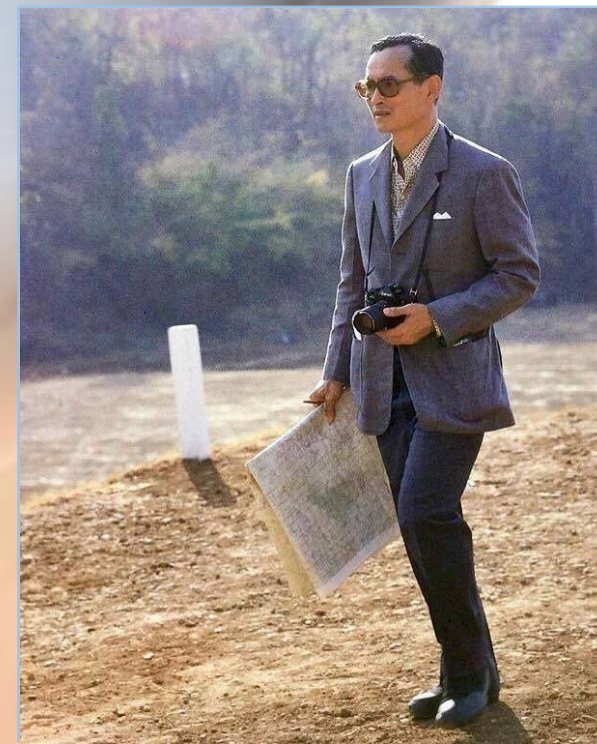
- กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชน ก็กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหมู่น้อยจะต้องบังคับบุคคลหมู่มาก
- ในทางตรงกันข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีและอยู่ได้ด้วย ความสงบบางที่เราตั้งกฎหมายขึ้นมาได้ด้วยวิชาการซึ่งได้จากต่างประเทศ เพราะว่าวิชาการกฎหมายนี้ก็เป็นวิชาการที่กว้างขวาง

“ให้ความยุติธรรมมาก่อนและอยู่ในอกกฎหมาย”

พระบรมราโชวาท

- ภาครัฐจะพูดอยู่เสมอว่าทำถูกต้องตามขั้นตอน ตามกฎหมาย ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ถ้าทุกคนทำถูกต้อง ทุกหน่วยงานทำถูกต้อง แล้วทำไมวันนี้จึงยังมีปัญหาอยู่
- ตกลงความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย นำไปสู่ความยุติธรรมทางสังคมจริงหรือไม่ ความถูกต้องตามกฎหมาย สร้างให้สังคมเปี่ยมไปด้วยความยุติธรรมจริยธรรมหรือไม่ ทั้งที่ในหลักการแล้วกฎหมายที่ดีก็ควรนำไปสู่ความยุติธรรมและความมีคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ไม่ควรแยกหรือแปลกแยกออกจากกัน

พระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวันที่ “วันพี” ๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๖

“.....ในป่าสงวนซึ่งทางราชการได้ขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่ที่เราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายป่าสงวนไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวนแล้วเพิ่งไปสงวนทีหลังโดยขีดเส้นบนเศษกระดาษก็ดูชอบกลอยู่

แต่มีปัญหาเกิดขึ้นที่เมื่อขีดเส้นแล้ว ประชาชนที่อยู่ในนั้นก็กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูในทางกฎหมายเขาก็ฝ่าฝืน เพราะว่าตราเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ถ้าตามธรรมชาติ ใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมายก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่ก่อน เขามีสิทธิในทางเป็นมนุษย์”

สันติวิธี

- เมื่อได้ยินคำว่าสันติวิธี คนอาจรู้สึกว่าเป็นวิธีการที่ไม่คุ้นเคยหรือดูจะยากลำบากในการปฏิบัติ
- แต่เมื่อได้รู้ถึงความหมายที่แท้จริงแล้ว จะทราบทันทีว่าเป็นวิธีการที่ไม่ว่าใครก็ปฏิบัติได้ด้วยความที่สันติวิธีไม่ใช้ความรุนแรงใดๆ
- ผู้เข้าร่วมในกระบวนการสันติวิธีจึงไม่จำเป็นต้องมาฝึกยิงปืน ไม่จำเป็นต้องมีอาวุธ อาศัยเพียงแต่ร่างกายเปล่าๆและจิตใจที่มุ่งมั่น มีความตั้งใจที่จะกระทำ เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครๆก็เข้ามามีส่วนร่วมได้ แม้แต่เด็กเล็กและคนชรา หรือผู้ที่ไม่มีความรู้ใดๆ

ผู้นำเชิงสันติวิธี - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

- ❖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผู้นำเชิงสันติวิธีที่ประสบความสำเร็จทรงแก้ไขวิกฤติการณ์ด้วยสันติวิธี ในกรอบของความชอบธรรม ตามครรลองของรัฐธรรมนูญในระบบประชาธิปไตย
- ❖ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตยที่เผชิญปัญหาวิกฤติของประเทศมาหลายครั้ง แต่ทรงแก้ไขได้ทุกครั้ง ทั้งที่พระองค์ทรงไม่มีโอกาสศึกษา อบรม เตรียมตัว เพื่อเป็นพระประมุขของประเทศมาก่อน
- ❖ เมื่อบ้านเมืองเข้าสู่ภาวะวิกฤติไม่อาจอาศัยรัฐธรรมนูญได้ ต้องอาศัยพระปรีชาญาณของพระองค์โดยแท้ ซึ่งพระบรมราชวินิจฉัยก็เหมาะสมกับภาวะการณ์และโอกาสเสมอมา

ผู้นำเชิงสันติวิธี - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

- ตัวอย่างการแก้ไขวิกฤตด้วยสันติวิธีของในหลวง

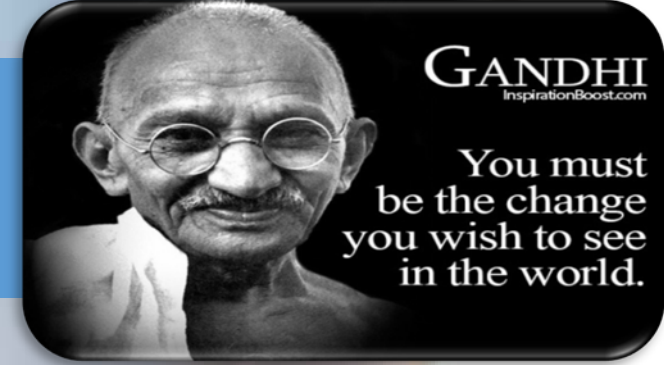
เมื่อคืนวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 (พฤษภาคมนี้) ทรงเรียกผู้นำสองขั้วที่นำมวลชนเข้าห้าห้าถึงชั้นเจ็บบตยคาราชดำเนิน เข้าเฝ้าฯ และขอให้ทั้งสองฝ่ายหยุดสู้ นายพลทั้งคู่กราบแทบฝ่าพระบาทยินยอมกระทำตามโดยไม่มีเงื่อนไข ความสงบคืนสู่แผ่นดินไทยอย่างเหลือเชื่อ

- คุณธรรมเด่นที่ใช้ : **ความเป็นผู้ดี** **ความเมตตา** **ความยุติธรรม**

ผู้นำเชิงสันติวิธี - มหาตมะคานธี

- เป็นผู้นำคนแรกที่นำสันติวิธีล้วนๆ มาใช้แล้วได้ผล
- ใช้หลักสัตยาเคราะห์ที่แอฟริกาใต้ และอินเดีย ทำให้อังกฤษ เจ้าอาณานิคมต้องเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการสู้รบกับคนจำนวนมากที่บูชาคานธี
- นำชาวอินเดียยাত্রาเป็นระยะทางกว่า 400 กม. เพื่อทำเกลือจากน้ำทะเลด้วยตนเอง ถือว่าเป็นหน้าที่ทางศีลธรรมที่จะต้องคัดค้านกฎหมายอันอยุติธรรมของอังกฤษที่ห้ามคนอินเดียทำเกลือ แม้จะถูกจับเข้าคุกก็ตาม

(คุณธรรมเด่นที่ใช้: ความอดทน, ความเป็นนักสู้, ความยุติธรรม)

มหา ตม: ดานธี

- อหังการย่อมทำลายมนุษย์โดยสิ้นเชิง ความจริงข้อนี้ทุกคนตระหนักได้ทุกขณะ ตรงกันข้าม ความอ่อนน้อมถ่อมตนช่วยให้มนุษย์เจริญเติบโตและบรรลุความ สมบูรณ์เสมอ
- หิงสาเป็นอาวุธของผู้อ่อนแอ อหิงสาเป็นอาวุธของผู้เข้มแข็ง ควรเลิกละหิงสา เพราะสิ่งที่ได้จากหิงสานั้น เป็นเรื่องลวงตา แต่โทษมีอยู่จริงและถาวร

การเรียนรู้การจัดการความขัดแย้ง

- การใช้กำลังแก้ปัญหา เกิดต้นทุนทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองจะสูง
- ประสบการณ์ในอดีตจะเป็นคำตอบว่าจะเกิดอะไรในอนาคต
- ควรศึกษารูปแบบในการจัดการปัญหาที่ผ่านมาในอดีตของต่างประเทศและของไทย

จากหนังสือ Nonviolence สันติวิธี เส้นทางสู่สันติภาพ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์)

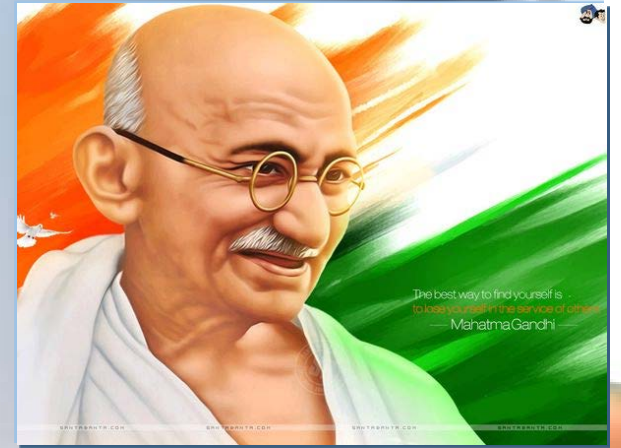
- “ อหิงสา ” เป็นคำที่มากำกับมหาตมะ คานธี ขณะที่อารยะขัดขืนเกี่ยวข้องกับการละเมิดกฎหมาย และยอมแสดงความบริสุทธิ์ โดยพยายามแสดงให้เห็นว่ากฎหมายนี้ไม่เป็นธรรมเพื่อท้ายที่สุดจะนำไปสู่การแก้ไขกฎหมาย
- สันติวิธี คือการดำเนินการโดยไม่ใช้ความรุนแรงโดยเฉพาะความรุนแรงทางกายภาพวิธี
- “สันติวิธีไม่ใช่เรื่องที่เป็นความลับ แต่สามารถใช้วิธีการต่างๆที่พิศดารพันลึกในการจัดการกับปัญหาได้โดยไม่ใช้ความรุนแรง และนักสันติวิธีมีหน้าที่ดึงเอาความรู้เหล่านี้ขึ้นมาให้คนเห็น เป็นความรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับตัวสังคมความรู้ในสันติวิธีไม่ได้มาจากความเพ้อฝัน แต่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่ามันทำได้”

ความยากลำบากของสันติวิธีในสังคมไทย

- ปัจจุบันสังคมไทยกำลังตกอยู่ภายใต้ความขัดแย้งใหญ่ 3 ประการ คือ
  1. ขัดกันเรื่องเป้าหมายทางการเมือง(รัฐบาลเข้มแข็งที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามา หรือรัฐบาลอ่อนแอที่ถูกควบคุมกำกับเข้มข้น)
  2. ขัดกันที่วิธีการแก้ปัญหา (ในอดีตตกลงกันได้เพราะเห็นพ้องว่าการเลือกตั้งเป็นคำตอบ แต่ขณะนี้ดูเหมือนจะไม่ใช่เสียแล้ว)
  3. ขัดกันในระดับจิตนาการ “ความเป็นไทย” (ถ้าไม่เห็นด้วยกับ ‘ฝ่ายเรา’ ไม่ใช่ ‘คนไทย’) แต่ใช้หรือไม่ว่า ยิ่งเพราะความขัดแย้งหนักหนาเพียงนี้ จึงต้องหันมาอาศัยสันติวิธีที่คนในสังคมขัดแย้งกันได้แต่ไม่เกลียดชังเข่นฆ่ากัน

สันติวิธีตามแนวคิด มหาตมา: ดานธี สันติวิธีเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมวลมนุษยชาติ มีอำนาจที่ทรงพลังกว่าอาวุธแห่งการทำลายล้างที่ทรงพลังที่สุด

Joan Baez (Joan Baez) จริงอยู่ที่สันติวิธีไม่อาจรับประกันความสำเร็จ แต่ก็น่าแปลกที่ผู้คนยังคงใช้ความรุนแรงทั้งที่ก็ไม่อาจรับประกันความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน และข้อมูลทางสถิติก็แสดงให้เห็นว่าคุณมีโอกาสสูงกว่าที่จะมีชีวิตรอดออกมาจากการต่อสู้ด้วยสันติวิธี

Awad & Said สันติวิธีถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรงในสถานการณ์ความขัดแย้งกับฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าในเชิงกายภาพหรือเชิงโครงสร้าง โดยมุ่งที่จะบรรลุวัตถุประสงค์อันชอบธรรมที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งอาจจะเป็นเป้าหมายทางการเมือง การบริหาร สังคม หรือเศรษฐกิจ ก็ได้

- สังคมไทยมักใช้คำว่า**ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง**กับ**สันติวิธี**แทนกันและกัน และในขณะเดียวกันก็ใช้คำว่า**สันติวิธี**ในความหมายกว้างด้วย โดยหมายถึงการจัดการความขัดแย้งใดๆโดยไม่ใช้**ความรุนแรง**
- แต่ในความจริงแล้ว**ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง**เป็นเพียง**วิธีการหนึ่ง**ของ**สันติวิธี**ในความหมายกว้าง เพื่อป้องกันความสับสนที่อาจเกิดขึ้น จึงขอใช้คำว่า**ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง**แทนคำว่า**สันติวิธี**ในการอธิบายการต่อสู้โดยไม่ใช้**ความรุนแรง**
- การดำเนินกิจกรรมต่างๆของ**สันติวิธี**จะเป็นไปในเชิงยุทธศาสตร์โดยปราศจาก**ความรุนแรง** เช่น **การปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามคำสั่งที่ไม่เป็นธรรม การไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วง หรือการจุดเทียนเพื่อแสดงจุดยืนใดๆ เป็นต้น** โดยพื้นฐานแล้ว **สันติวิธี**เป็นกระบวนการที่ใช้**รับความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอกัน**ให้อยู่ในลักษณะที่**เท่าเทียมหรือเสมอกันมากขึ้น** นับเป็น**วิธีการหนึ่ง**ในการแก้ไข**ความขัดแย้งที่ไม่สมมาตร** (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์)

กลไกในการนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสันติวิธี

สันติวิธีสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้สามแนวทาง (Sharp, 1973)

- **การเปลี่ยนใจ (Conversion)** เกิดขึ้นจากการที่ฝ่ายตรงข้ามมีการเปลี่ยนใจ ความคิดเห็น ซึ่งอาจจะเป็นเพราะยอมรับในเหตุผล หรือเพราะเกิดความสะเทือนใจจากการกระทำของผู้ที่ใช้สันติวิธีก็ได้ ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ความคิด (Head) และความรู้สึก (Heart) ของฝ่ายตรงข้าม
- **การโอนอ่อนผ่อนตาม (Accommodation)** เป็นแนวทางการเปลี่ยนแปลงที่ฝ่ายตรงข้ามยอมตามข้อเรียกร้อง แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยกับข้อเรียกร้องนั้น และสามารถที่จะต่อสู้ต่อต้านต่อไปได้ แต่ก็ไม่อยากสู้ เพราะคิดแล้วว่าไม่คุ้มค่า
- **การบังคับโดยไร้ความรุนแรง (Nonviolent Coercion)** การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากฝ่ายตรงข้ามไม่สามารถต่อสู้ต่อไปได้แล้ว เนื่องจากไม่มีทรัพยากรหรืออำนาจที่จะต่อสู้ต่อไป จึงต้องทำตามข้อเรียกร้องแม้ว่าจะยังคงไม่เห็นด้วยก็ตาม

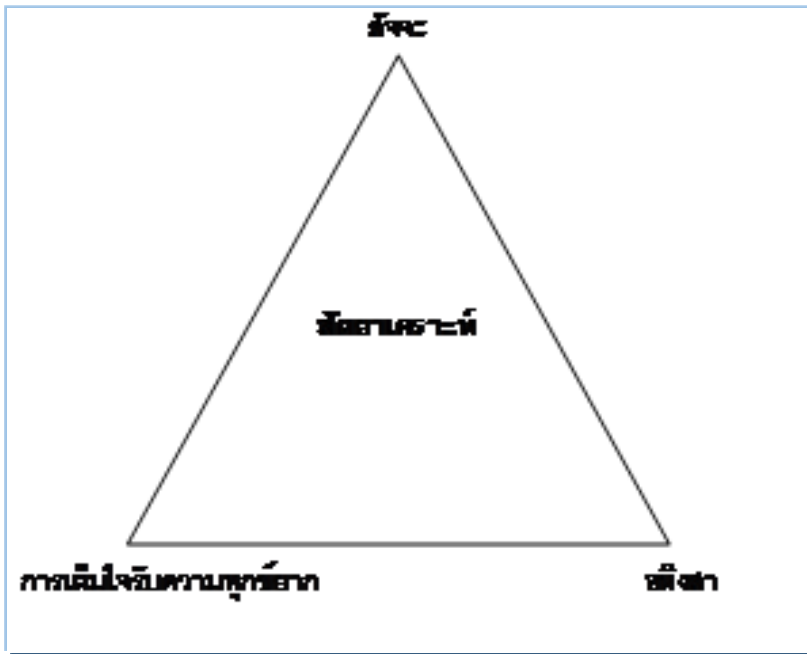
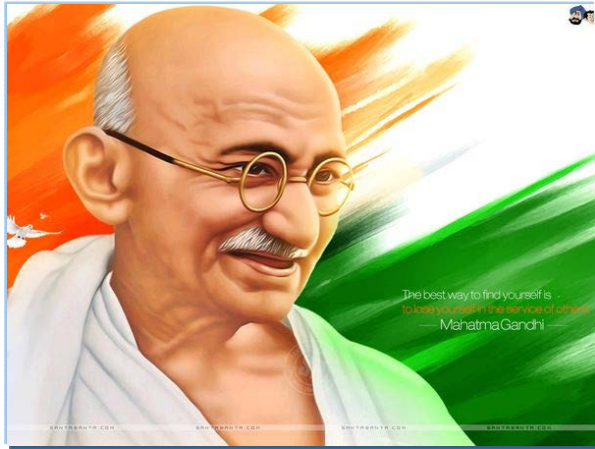

คุณลักษณะของนักสันติวิธี

- **ต้องมีความกล้า** กล้าที่จะคิด กล้าที่จะตั้งคำถามกับสิ่งที่ไม่เป็นธรรม กล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง กล้าที่จะลงมือกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และกล้ายอมรับความทุกข์ยากที่อาจจะตามมาจากการตอบโต้ที่รุนแรงของฝ่ายตรงข้าม
- **ต้องมีความตั้งใจจริง** การเคลื่อนไหวจะล้มเหลวถ้าผู้ปฏิบัติไม่มีความตั้งใจจริง (Gandhi, 1968) อาวุธของนักสันติวิธีไม่ใช่ปืน แต่เป็นความตั้งใจจริง
  - 1) ต้องมีความตั้งใจจริงที่จะไม่ใช้ความรุนแรง เพราะการใช้ความรุนแรงแม้เพียงเล็กน้อยก็สามารถทำลายความชอบธรรมของผู้ใช้ได้
  - 2) ต้องตั้งใจจริงที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการประท้วง การไม่ให้ความร่วมมือ หรือการแทรกแซงต่างๆ
  - 3) ต้องมีความตั้งใจจริงในการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น
- **ต้องมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ** สามารถโน้มน้าวชักจูงด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และจินตนาการ (Imagination) ของนักสันติวิธี โดยโน้มน้าวชักจูงคู่ขัดแย้งและสาธารณชน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายแปลกใหม่ ที่ดึงดูดความสนใจ ต่อสาธารณชน ให้สนใจประเด็นปัญหาที่ผู้เรียกร้องกำลังประสบอยู่ ส่วนจินตนาการของนักสันติวิธีจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สัตยาตรา: หน้องต์ประกอบ 3 อย่างต้อว

- **ลัจจะหรือความจริง** คือสิ่งที่ตนเองเชื่อว่าถูกต้อง จึงอุทิศชีวิตให้กับสิ่งที่ตนเชื่อ แต่มนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย แม้มองสิ่งเดียวกันยังเห็นต่างกัน มองกันคนละมุม ด้วยความคิดความเชื่อคนละแบบ ทำให้ความจริงของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงไม่มีฝ่ายใดที่มีความจริงสมบูรณ์ (Absolute Truth) จึงไม่มีฝ่ายใดที่มีสิทธิหรือความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงต่ออีกฝ่ายเพื่อบีบบังคับให้ยอมรับในความจริงของตน
- **อหิงสา** คือการไม่ฆ่าหรือเบียดเบียนผู้ใด ทั้งทางกาย วาจา และใจ (Gandhi, 1968) เป็นองค์ประกอบสำคัญของสัตยาตรา เพราะปฏิเสธความรุนแรงโดยสิ้นเชิง จึงใช้ความรัก ความเมตตาเป็นพลังนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ทั้งด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ
- **ยอมรับความทุกข์ยาก** คือยอมอดทนไม่ใช้ความรุนแรงตอบโต้ความรุนแรง แต่มีใช้การยอมแพ้ต่อเจตนาของผู้กระทำความรุนแรง แต่หมายถึงการเผชิญหน้าอย่างกล้าหาญ

หลักสำคัญที่ควรระมัดระวัง

แยกคนออกจากปัญหา

เน้นที่ความสนใจ อย่าเน้นที่ตำแหน่งหน้าที่

พยายามหาทางเลือกหลายๆทาง ก่อนตัดสินใจ

ต้องตกลงกันตามกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

ปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ

ปัญหาความขัดแย้งภายในชาติใดชาติหนึ่งอาจมีสาเหตุจากเงื่อนไขหนึ่งหรือหลายประการประกอบกัน

- ความไม่เป็นธรรมในสังคม
- ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์
- การรักษาการปกครองของรัฐ
- กฎหมายหรือองค์กรบังคับใช้กฎหมาย อ่อนแอ
- ภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่เอื้ออำนวยให้อำนาจการปกครองของรัฐบาลกลางสถาปนาครอบคลุมพื้นที่อย่างเต็มประสิทธิภาพ

สันติเกิดไม่ได้ถ้าไม่มีความยุติธรรม

สร้างวัฒนธรรมแห่งสันติ ด้วยให้ความยุติธรรม และสิทธิที่เท่าเทียม

ขจัดความหลงผิดในตัวบุคคล มิใช่มุ่งกำจัดตัวบุคคล

ยิ่งใช้อำนาจ ยิ่งเกิดความรุนแรงและการไม่ยอมรับ

ไม่มีใครถูกหรือผิดโดยสมบูรณ์ ความขัดแย้งแก้ได้ด้วยความร่วมมือ

“สันติภาพในโลกจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ก็เมื่อเราแต่ละคนสร้างสันติภาวะขึ้นได้ภายในใจของเราเองก่อน” (ทะเล ลามะ แห่งธิเบต)

ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ อย่านำสันติไปเป็นเครื่องมือในการใช้กำลังโดยอ้างเพื่อความมั่นคง

การตัดสินใจด้วยฉันทามติ

- จะไม่เกิดความบาดหมาง
- คิดร่วมกันเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่นำไปใช้ได้
- ทุกคนร่วมคิด ออกความคิดเห็น และถูกนำมาใช้
- ความเห็นต่างมิใช่เป็นอุปสรรค แต่เป็นประโยชน์
- คนไม่เห็นด้วย เมื่อเสร็จแล้วให้เวลาเป็นเครื่องทดสอบ
- ให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างเพียงพอ เข้าใจความคิดระหว่างกัน ก่อนที่จะจบ/DM แม้จะใช้เวลาานาน ทุกคนได้ร่วมตัดสินใจร่วมกัน

ประโยชน์ ของการตัดสินใจร่วมกันด้วยกระบวนการฉันทามติ

- ทุกคนสนับสนุนผลการตัดสินใจ และเป็นหุ้นส่วนความคิด
- ให้คำตอบในการแก้ปัญหาที่คนส่วนใหญ่พึงพอใจ
- มีการเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ในการสื่อสารระหว่างกัน
- เกิดการรับฟัง และทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาจากทุกฝ่าย
- นำไปสู่การปฏิบัติที่ยอมรับ และปฏิบัติได้
- หากคนเป็นผู้ Lead นำ และทำหน้าที่ Facilitator พร้อมทั้งมีกฎกติการ่วมกัน

การตกลงใจหรือตัดสินใจ

- ไม่ใช้เสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ
- แต่ใช้ฉันทามติ แบบปรึกษาหารือ

คำถามที่อาจทำให้ความขัดแย้งขยายตัว

- “ทำไมถึงทำแบบนี้?”
- “ทำไมไปได้ยังไงเนี่ย?”
- “คิดว่าเรื่องนี้ใครผิด?”

ขอบคุณครับ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือถามคำถามเพิ่มเติมได้ที่

www.facebook.com/ekkachai.srivilas
www.elifesara.com

www.elifesara.com